

RASİM AĞASIYEV

**Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun
Əcnəbilərin hüquqları və miqrasiya şöbəsinin
müdiri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: rasim_agasiyev@mail.ru**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA ƏCNƏBİLƏRİN VƏ YA VƏTƏNDAŞLIĞI OLMAYAN ŞƏXSLƏRİN CİNAYƏT MƏSULİYYƏTİNİN HÜQUQİ ƏSASLARI

Açar sözlər: cinayət, cəza, cəzanın növləri, ekstradisiya, əcnəbi, vətəndaşlığı olmayan şəxs, cinayət məsuliyyəti, cərimə, azadlıqdan məhrum etmə, Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarma, Cinayət məəcəlləsi, Cinayət-Prosessual Məcəlləsi.

Ключевые слова: преступление, наказание, виды наказания, выдача, иностранные, лицо без гражданства, уголовная ответственность, штраф, лишение свободы, исключение с территории Азербайджанской Республики, Уголовный кодекс, Уголовно-процессуальный кодекс.

Keywords: crime, punishment, types of punishment, extradition, foreigner, stateless person, criminal liability, fine, imprisonment, Exclusion from the territory of the Republic of Azerbaijan, Criminal Code, Code of Criminal Procedure.

Azərbaycan Respublikasında əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin hüquqi əsasları beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Cinayət qanunvericiliyinin normaları ilə tənzimlənir. Həmin şəxslərin cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarını izah etməzdən əvvəl cinayət və cəza anlayışların hüquqi mahiyyətinin nədən ibarət olduğunu nəzərdən keçirək.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 14-cü maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan

Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə cəza təhdiidi altında qadağan olunmuş ictimai təhlükəli əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) təqsirli olaraq törədilməsi cinayət sayılır (**1, s. 8**).

Cinayət qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hər hansı əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) əlamətləri formal cəhətdən mövcud olsa da, lakin az əhəmiyyətli olduğuna görə ictimai təhlükəli sayılmayan, yəni şəxsiyyətə, cəmiyyətə və yaxud dövlətə zərər yetirməyən və ya zərər yetirmək təhlükəsi yaratmayan əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) cinayət hesab edilmir. Habelə, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuş yaş həddinə çatmış və cinayət törətmiş anlaqlı şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir. Cinayət törədənədək on altı yaşı tamam olmuş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirlər.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən cinayət törətmiş şəxslərə cəza tətbiq edilir. Azərbaycan Respublikasının ərazisində cinayət törətmiş ölkə vətəndaşları kimi əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də cəza tətbiq edilir. Cəza məhkəmə hökmü ilə təyin edilən cinayət-hüquqi xarakterli tədbirdir. Cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən vətəndaşa, əcnəbiyə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsə tətbiq olunur və həmin şəxslər barəsində Cinayət Məcəlləsi ilə müəyyən edilən məhrumiyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir. Bir qayda olaraq cəza cəmiyyətimizdə sosial ədalətin

bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmizin ərazisində cinayət törətmiş şəxslər qanun qarşısında bərabərlik prinsipi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər. Belə ki, cinayət törətmiş vətəndaşlar, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər qanun qarşısında bərabərdirlər və irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən və digər hallardan asılı olmayaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar.

Azərbaycan Respublikasının 5 mart 2010-cu il tarixli 972 – IIIQD nömrəli Qanununa əsasən yuxarıda sadalanan (irqi, milli, dini və s.) bərabərlik prinsipinin əsaslarına görə vətəndaşlar, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmaya şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və ya cəzalandırıla bilməz, yaxud cəzadan və ya cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilməz (3).

Milli qanunvericiliyimizdə cinayət məsuliyyətinin prinsipi təqsirə görə müəyyən edilir. Belə ki, yalnız törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) və onun nəticələrinə görə təqsiri müəyyən olunmuş vətəndaşlar, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilər. Habelə, şəxslər təqsirsiz olaraq vurduğu zərərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilməzlər. Bundan başqa, cinayət törətmiş şəxslər haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının 29 iyun 2012-ci il tarixli 405 – IVQD nömrəli Qanununa əsasən cinayət törətmiş şəxsə tətbiq edilən cəza və digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər işgəncə və ya digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan xarakter və ya məqsəd daşıya bilməz (4).

Azərbaycan Respublikası Cinayət qanunvericiliyində ölkəmizin ərazisində törədilən cinayətlərə

görə qüvvədə olması ilə bağlı müddəalar da öz əksini tapmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisində cinayət törətmiş vətəndaşlar, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir. Azərbaycan Respublikası ərazisində başlamış, yaxud davam etmiş və ya başa çatmış cinayət, Azərbaycan Respublikası ərazisində törədilmiş cinayət sayılır.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin “Cinayət-prosesual qanunvericiliyin xarici vətəndaşlar və vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində qüvvəsi” adlı 5.1-ci maddəsində göstərilir ki, cinayətin törədilməsində şübhə və ya ittiham olunan xarici vətəndaşlar və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər haqqında cinayət-prosesual fəaliyyət Azərbaycan Respublikası cinayət-prosesual qanunvericiliyinin müddəalarına uyğun həyata keçirilir (5, s. 3).

Göründüyü kimi Qanunun 5.1-ci maddəsinin adında və mətnində “əcnəbilər” anlayışı “xarici vətəndaşlar” anlayışı kimi göstərilmişdir. Halbuki milli qanunvericiliyimizdə “xarici vətəndaşlar” anlayışı işlədilmir və bu barədə qanunvericiliyimizdə heç bir hüquqi norma yoxdur. Məlumat üçün qeyd edilməlidir ki, “xarici vətəndaşlar” Rusiya Federasiyasının, habelə bir sıra dövlətlərin qanunvericilik aktlarında işlədilir. Ölkəmizdə isə “xarici vətəndaşlar” anlayışı “əcnəbi” anlayışı kimi işlədilir və tanınır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Miqrasiya Məcəlləsinin 3.0.1-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmayan və başqa dövlətin vətəndaşlığına mənsub olan şəxsə əcnəbi deyilir.

Aparılmış müqayisədən göründüyü kimi Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 5.1-ci maddəsi ilə Miqrasiya Məcəlləsinin 3.0.1-ci maddəsi ziddiyyət təşkil edir. Bu ziddiyyətin aradan qaldırılması və Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 5.1-ci maddəsinin Miqrasiya Məcəlləsinin 3.0.1-ci maddəsinə uyğunlaşdırılması məqsədilə **təklif edirik** ki, Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 5.1-ci maddəsi aşağıdakı kimi yeni redaksiyada yazılsın:

“Cinayət-prosesual qanunvericiliyin əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində qüvvəsi”.

Fikrimizcə, bu təklif Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin

çəlləsinin milli qanunvericiliyimizin digər aktlarına uyğun olmaqla yanaşı Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin təkmilləşdirilməsini təmin edəcəkdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarının müəyyən edilməsində həmin şəxslərin yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatata alınmaları mühüm rol oynayır. Belə ki, əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin ölkəmizin ərazisində qanuni əsaslarla müvəqqəti olmaları, müvəqqəti və ya daimi yaşamaları zamanı həmin şəxslər üzərində miqrasiya xidməti tərəfindən nəzarətin aparılması, yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatata alınmış şəxslərin vahid miqrasiya sistemində daxil edilməsi, milli təhlükəsizliyin qorunması, ictimai asayişin və ictimai qaydaların təmin edilməsində “yaşayış yeri” və “olduğu yer” anlayışların bir-birindən fərqləndirilməsi mühüm rol oynayır.

Məlum olduğu kimi, ölkəmizdə əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatata alınmaları “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının 4 aprel 1996-cı il tarixli 55-IQ nömrəli Qanunu ilə tənzimlənir. Qanunun “Yaşayış yeri və olduğu yer anlayışları” adlı 2-ci maddəsi əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatata alınmalarını təsbit edir və “yaşayış yeri” və “olduğu yer”i öz hüquqi təyinatlarına görə bir-birindən fərqləndirərək onlara anlayış verir Qanuna əsasən:

Şəxsin yaşayış yeri – tam həcmdə fəaliyyət qabiliyyətli şəxsin mülkiyyətçi kimi icarə və kirayə müqaviləsi üzrə, yaxud Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş digər əsaslarla daimi və ya daha çox yaşadığı ev, mənzil, xidməti yaşayış sahəsi, yataqxana, qoca və əlil evləri, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün internat evləri, xüsusi təhsil müəssisələri və digər bu kimi yaşayış yerləri başa düşülür.

Şəxsin olduğu yer – onun yaşayış yeri sayılmayan, müvəqqəti yaşadığı mehmanxana, sanatoriya, istirahət evi, pansiyat, kempinq, turist bazası, xəstəxana və digər belə ictimai yerlər, habelə yaşayış binası (özünün, qohumunun, tanışının və

b.) başa düşülür (13).

Göründüyü kimi, bu Qanun “Şəxsin yaşayış yeri” ilə “Şəxsin olduğu yer” anlayışlarını bir-birindən əsaslı sürətdə fərqləndirir.

Aparılmış araşdırma ilə müəyyən edilmişdir ki, ölkəmizdə əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarının müəyyən edilməsində mühüm rol oynayan “yaşayış yeri” və “olduğu yer” anlayışları milli qanunvericiliyimizin bəzi aktlarında qanuna uyğun olmayan anlayışlar verilir. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin “Cinayət-prosessual qanunvericiliyin əsas anlayışları” adlı 7-ci maddəsinin 7.0.34-cü yarımbəndində göstərilir ki, yaşayış yeri - bir və ya bir neçə şəxsin yaşaması üçün müvəqqəti, yaxud daimi istifadə edilən mülkiyyətində olan və ya icarəyə götürülmüş yer, o cümlədən ev, mənzil, bağ evi, mehmanxanada, sanatoriyada, pansiyatda, yataqxanada, istirahət evində, kempinqdə, turist bazasında otaq, onlara bilavasitə bitişik aynabəndlər, terraslar, qalereyalar, eyvanlar, ümumi istifadə üçün yerlər (onların istirahət, əmlak saxlamaq, yaxud insanların digər tələbatlarını təmin etmək üçün istifadə olunan digər tərkib hissələri), çoxmənzilli evdən başqa tikililərin zirzəmisini və çardağı, habelə dəniz gəmisinin kayutası və ya uzaq səfərdə olan qatarın kupesidir (bunlardan əlavə bu Məcəllənin məqsədləri üçün yaşayış yeri anlayışı fiziki şəxsin xidməti kabinetini, ona məxsus çəpərli torpaq sahəsini, avtomobili, çay və dəniz gəmisini əhatə edir) (5, s. 7).

Göründüyü kimi qanunun 7-ci maddəsinin 7.0.34-cü yarımbəndində hüquqi təyinatlarına görə bir-birindən fərqlənən “yaşayış yeri” və “olduğu yer” anlayışlarını birləşdirərək “yaşayış yeri” kimi göstərmişdir. Düşünürük ki, cinayət təqibinin həyata keçirilməsi zamanı bu anlayışların bir-birindən hüquqi cəhətdən fərqləndirərək düzgün qiymətləndirilməsi insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılması hallarının qarşısını almış olar. Bu baxımdan mövcud olan ziddiyyəti aradan qaldırılması məqsədilə **təklif edirik** ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin “Cinayət-prosessual qanunvericiliyin əsas anlayışları” adlı 7-ci maddəsinin 7.0.34-cü yarımbəndi “Yaşayış yeri

və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 2-ci maddəsinin tələblərinə uyğunlaşdırılsın.

Təcrübə göstərir ki, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən ölkəmizin inzibati coğrafi ərazisindən kənarında törədilən cinayətlərə görə məsuliyyətdən yayınmaq məqsədilə beynəlxalq hüquq normalarının tətbiq edilməsi tələbi ilə çıxış edirlər. Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 11.2-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının ərazi sularında, Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsində, Azərbaycan Respublikasının üzərindəki hava məkanında və iqtisadi zonasında əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs tərəfindən törədilən cinayət Azərbaycan Respublikası ərazisində törədilmiş cinayət sayılır (1, s. 6).

Həmçinin Azərbaycan Respublikasının 30 sentyabr 2013-cü il tarixli 745 – IVQD nömrəli Qanununa əsasən Azərbaycan Respublikasının hava və ya dəniz limanında qeydiyyatda olan, Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı və ya tanınma nişanı altında Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında açıq sulara və ya hava fəzasında hərəkət edən su və ya hava gəmisində cinayət törətmiş əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir (6).

Azərbaycan Respublikası ərazisində cinayət törətmiş xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndələrinin və toxunulmazlıq hüququna malik olan digər şəxslərin cinayət məsuliyyəti haqqında məsələ beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq həll edilir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 5.2-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilmiş diplomatik, habelə digər imtiyaz və toxunulmazlıqlara malik şəxslər haqqında və ya onların iştirakı ilə həyata keçirilən cinayət-prosessual fəaliyyətin xüsusiyyətləri bu Məcəllənin 436—441-ci maddələrinin müddəaları ilə müəyyən olunur. Cinayət-Prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən müvafiq xarici dövlətin və ya beynəlxalq təşkilatın aydın ifadə edilmiş razılığı olduqda, diplomatik immunitet hüququna malik olan şəxs-

lər Azərbaycan Respublikasının yurisdiksiyası altına düşə bilərlər.

Azərbaycan Respublikası Cinayət qanunvericiliyində əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikası ərazisindən kənarında törətdikləri cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin hüquqi əsasları da öz əksini tapmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 12.1-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında törətdikləri əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) görə, bu əməl həm Azərbaycan Respublikasının, həm də ərazisində törədildiyi xarici dövlətin qanunvericiliyinə əsasən cinayət sayılırsa və bu cinayətə görə həmin şəxslər xarici dövlətdə məhkum olunmamışlarsa, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər (1, s. 7).

Habelə Cinayət qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına, Azərbaycan Respublikasının maraqlarına (mənafeələrinə) qarşı cinayət törətdikləri halda, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hallarda və bu cinayətə görə xarici dövlətdə məhkum olunmadıqda, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilərlər.

Qanunun tələblərindən göründüyü kimi, istər Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında törətdikləri əmələ görə, istərsə də əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına, Azərbaycan Respublikasının maraqlarına (mənafeələrinə) qarşı cinayət törətdikləri halda və bu cinayətlərə görə məhkum olunmamışlarsa, həmin subyektlər ölkəmizin ərazisində Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının 24 iyun 2011-ci il tarixli 183 – IVQD

nömrəli Qanunu ilə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə yeni 12.1-1-ci və 12.2-1-ci maddələr əlavə edilmişdir. Həmin əlavənin 12.1-1-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənar da törədikləri korrupsiya cinayəti və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətə görə xarici dövlətdə məhkum olunmamışlarsa, bu Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər (**1, s. 8**).

Bundan başqa, 12.2-1-ci maddəyə əsasən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənar da beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri, beynəlxalq məhkəmələrin vəzifəli şəxsləri və hakimləri olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının iştirakı ilə korrupsiya cinayəti və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayət törədikləri halda və həmin cinayətə görə xarici dövlətdə məhkum olunmadıqda, bu Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər.

Azərbaycan Respublikasının 17 may 2002-ci il tarixli 3323 –IIQD və 30 sentyabr 2005-ci il tarixli 1020 - IIQD nömrəli Qanunları ilə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə edilmiş əlavə və dəyişikliklərə əsasən sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri, insan alveri, terrorçuluq, terrorçuluğu maliyyələşdirmə, hava gəmisini qaçırma, girov götürmə, işgəncələr, dəniz quldurluğu, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi, saxta pul və ya qiymətli kağızları hazırlama və ya satma, beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərə və ya təşkilatlara hücum etmə, radioaktiv materiallarla əlaqədar cinayətlər, habelə cəzalandırılması Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn digər cinayətlər törətmiş Azərbaycan Respublikası vətəndaşları, əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər, cinayətlərin törədilməsi yerindən asılı olmayaraq, bu Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir və cəzalandırılır.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyində əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin təsbit edilmiş cinayət məsuliyyətinin hü-

quqi əsaslarından biri də cinayət törədən şəxslərə cəzanın tətbiq edilməsidir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisində cinayət törədən vətəndaşlara, əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə törədikləri cinayət əməllərinə uyğun olaraq qanunvericilikdə nəzərdə tutulan müvafiq cəza növləri təyin edilir. Cəzanın növləri aşağıdakılardır:

- a) cərimə;
- b) nəqliyyat vasitəsinin idarəetmə hüququndan məhrum etmə;
- c) müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə;
- ç) ictimai işlər;
- d) xüsusi və ya hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltifindən məhrum etmə;
- e) islah işləri;
- f) hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma;
- g) Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənar məcburi çıxarma;
- ğ) azadlığın məhdudlaşdırılması;
- h) intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama;
- x) müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə;
- 1) ömürlük azadlıqdan məhrum etmə.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər törədikləri cinayət əməllərinə uyğun olaraq onlara qanunda nəzərdə tutulmuş cəza növlərindən biri tətbiq edilir. Qanuna əsasən əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər cinayət işlərinə dair məhkəmə qərarlarından şikayət vermə, məhkəmədə öz hüquqlarını müdafiə etmək, məhkəməyə zəruri dəlillər və subutlar təqdim etmək hüququna malikdir. Həmin subyektlərin məhkəməyə müraciət etmək hüquqları beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq Cinayət qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında 4 noyabr 1950-ci il tarixli Avropa Konvensiyasının 22 noyabr 1984-cü il tarixli 7 sayılı Protokolunun “Cinayət işlərinə dair hökmlərdən ikinci instansiyaya şikayət vermə hüququ” adlı 2-ci maddəsinin I hissəsində göstərilir ki, cinayət törətməyə görə məhkəmə tərəfindən məhkum edilmiş hər kəsin, barəsində çıxarılmış hökmə və ya təyin olunmuş cəzaya yuxarı məhkəmə instansiyasında yenidən baxılması hüququ vardır. Bu hüququn həyata keçirilməsi və onun həyata keçirilə biləcəyi əsaslar qanunla tənzimlənir. (**11, s. 217**).

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi cinayət əməli törətmiş əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə qanunda nəzərdə tutulmuş cəza növlərindən biri tətbiq edilir. Belə ki, xüsusi və ya hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltifindən məhrum etmə; hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma; intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama kimi cəza növləri əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə tətbiq edilmir. Bu cəza növləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına tətbiq edilir. Digər cəza növləri ölkə vətəndaşları ilə bərabər əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də tətbiq edilir. Lakin Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəza növü yalnız əlavə cəza kimi əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə tətbiq edilir. Ölkənin hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəza növü Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına tətbiq edilmir.

Məlum olduğu kimi Beynəlxalq hüquq normalarına, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 53-cü maddəsinə, Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2013-cü il tarixli 713-IVQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş və 2013-cü il avqustun 1-dən qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə və milli qanunvericiliyimizin digər aktlarının tələblərinə əsasən "Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma" cəza növü Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına tətbiq edilə bilməz.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi ölkəmizdə yaşayan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər törətdikləri cinayət əməllərinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar. Bu əməllərə görə həmin şəxslərə əlavə cəza kimi Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarılma tətbiq edilir. Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin "Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarılmasının əsasları" adlı 78.1.1-ci maddəsinə görə əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə ölkəmizin ərazisində cinayət törədildiyinə görə Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəzası tətbiq edilir (2, s. 53).

Milli qanunvericiliyimizdə əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarılmasının

əsasları həm Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi ilə həm də Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə tənzimlənilir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəzası bir ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilən əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə təyin edilir və onlar əsas cəza növünü çəkdikdən sonra icra edilir. Bir ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına və ya azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaya məhkum edilən əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə bu Məcəllənin 58.3-cü maddəsində göstərilmiş hallar nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəzası təyin edilə bilər.

İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında 4 noyabr 1950-ci il tarixli Avropa Konvensiyasının 22 noyabr 1984-cü il tarixli 7 sayılı Protokolunun "Əcnəbilərin çıxarılmasına dair prosedur təminatları adlı" 1-ci maddəsində göstərilir ki, Qanuni əsaslarla dövlətin ərazisində yaşayan əcnəbi, qanuna müvafiq qəbul edilmiş qərarların icrası istisna olmaqla, oradan çıxarıla bilməz və onun aşağıdakı imkanları olmalıdır:

- a) özünün çıxarılmasına qarşı arqumentlər təqdim etmək;
- b) öz işinə yenidən baxılmasını tələb etmək və;
- c) bu məqsədlərə görə səlahiyyətli orqan qarşısında və ya belə orqanın təyin etdiyi şəxs yaxud şəxslər qarşısında təmsil olunmaq (11, s. 216).

Konvensiyanın tələblərindən göründüyü kimi, hər hansı dövlətin ərazisində yaşayan əcnəbi hüquqi əsas olmadan həmin ərazidən çıxarıla bilməz. Bundan başqa, həmin subyektlər ölkənin ərazisindən çıxarılmasına qarşı əsaslı arqumentlər təqdim etmək və öz işinə yenidən baxılmasını tələb etmək hüququna maldirlər. Həmin maddənin II hissəsində göstərilir ki, çıxarılma ictimai qaydanın maraqları üçün zəruri olduqda və ya milli təhlükəsizlik mülahizələri ilə şərtləndirildikdə, əcnəbi ölkənin hüduqlarından kənara çıxarıla bilər. Bu halda onlar özünün çıxarılmasına qarşı arqumentlər təqdim etmək və yaxud öz işinə yenidən baxılmasını tələb etmək və s. hüquqlarına əməl edilmədən çıxarıla bilər. Konvensiyanın bu

normaları həm inzibati xəta törətmiş, həm də cinayət əməlinin törədilməsində şübhəli bilinən əcnəbilərə şamil edilir.

Azərbaycan Respublikasının 2 dekabr 2013-cü il tarixli 833 –IVQD nömrəli Qanunu ilə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə yeni məzmununda əlavə edilmiş 52.1-1-ci maddədə göstərilir ki, barəsində Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara məcburi çıxarma cəzası tətbiq edilmiş şəxsin Azərbaycan Respublikasına gəlmək hüququ onun məhkumluğu ödənilənədək və ya götürülənədək məhdudlaşdırılır (7).

Beynəlxalq hüquq normalarına və Azərbaycan Respublikası Cinayət qanunvericiliyinin humanizm prinsiplərinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara məcburi çıxarma cəza növü aşağıdakı əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə şamil edilmir:

a) barəsində ittiham hökmü qanuni qüvvəyə minənədək beş il Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşayan şəxslərə;

b) barəsində ittiham hökmü qanuni qüvvəyə minənədək Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı ilə nikahda olan şəxslərə;

c) Azərbaycan Respublikasında doğulmuş şəxslərə;

ç) valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxslərə;

d) qaçqın statusuna malik olan və ya Azərbaycan Respublikası tərəfindən siyasi sığınacaq verilmiş şəxslərə;

e) himayəsində Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan yetkinlik yaşına çatmayan uşağı, fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya I qrup əlili olan şəxslərə;

ə) məcburi çıxarıldığı zaman gedəcəyi ölkədə işgəncəyə və ya təqibə məruz qala biləcəyinə ciddi əsaslar olduğu ehtimal edilən və ya məcburi çıxarılması milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi mənafeyinə zidd olan şəxslərə.

Milli qanunvericiliyimizin tələblərinə əsasən cinayət törətdiyinə görə əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə ölkənin hüdudlarından kənara məcburi çıxarma cəzası təyin edildikdə Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 166-cı maddəsinə əsasən və Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin

79.5-ci maddəsində müəyyən edilmiş 48 saat ərzində ölkəmizin ərazisini tərk etməlidirlər. Onların Azərbaycan Respublikasının ərazisini həmin müddət ərzində tərk etməsi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən təmin edilir.

Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən tərtib edilən kənara çıxarma haqqında qərar əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə təqdim edildiyi vaxtdan həmin şəxslərin üzərinə aşağıdakı müddətlərdə ölkəni tərk etmək öhdəliyi qoyulur: cəza çəkməkdən azad edilmiş, vizası və ya müvəqqəti olma müddətinin uzadılması barədə qərarı ləğv edilmiş, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində olması arzuolunmaz hesab edilmiş əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər 48 saat ərzində; müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazəsi ləğv edilmiş, habelə “qaçqın” statusu verilməsindən imtina edilmiş həmin şəxslər isə 10 gün ərzində ölkəni tərk etməlidirlər.

Bas Assambleyanın 10 dekabr 1948-ci il tarixli 217-ci A (III) qətnaməsi ilə təsdiq edilmiş “Umumdünya insan hüquqları bəyannaməsi”nin 9-cu maddəsində göstərilir ki, heç kəs özbaşınalıqla həbsə, tutulub saxlanılmaya və ya surgun edilməyə məruz qala bilməz (9).

Daha sonra həmin Bəyannamənin 10-cu maddəsində göstərilir ki, hər bir insan öz hüquq və vəzifələrini müəyyənləsə, ucun və ona qarşı qaldırılan cinayət ittihamının əsaslandırılmış olub-olmamasını aydınlaşdırmaq üçün ona qarşı qaldırılan işə mustəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən tam bərabərlik əsasında, açıq və ədalətin bütün tələblərinə riayət olunmaqla baxılmasını tələb etmək hüququna malikdir (9).

Bəyannamənin tələblərinə görə, cinayət törətməkdə ittiham edilən hər bir insan, ona bütün müdafiə imkanları təmin edilməklə, açıq məhkəmə arasdırması yolu ilə onun günahkar olduğu qanuni qaydada müəyyən edilməyə qədər günahsız hesab edilmək hüququna malikdir. Heç kim, törədildiyi zaman milli qanunlara və ya beynəlxalq hüquqa görə cinayət tərkibi daşımayan hər hansı bir əməl və ya fəaliyyətsizlik əsasında cinayət törətməkdə ittiham oluna bilməz. Habelə, cinayətin törədildiyi zaman tətbiq edilə bilən cəzadan ağır cəza verilə bilməz.

Beynəlxalq hüquqi sənədlərdə əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin məhkəmədə özlərini müdafiə etməsi ilə bağlı verilmiş hüququn ölkəmizin ərazisində hansı formada tətbiq edildiyini nəzərdən keçirək. Milli qanunvericiliyimizdə əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarılmasının əsaslarına uyğun olaraq həmin şəxslər barəsində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən kənara çıxarma haqqında qərar qəbul edilir. Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 79.8-ci maddəsində göstərilir ki, kənara çıxarma haqqında qərardan məhkəməyə şikayət verilə bilər. Şikayətin verilməsi kənara çıxarma haqqında qərarın icrasını dayandırmır (2, s. 54).

Bu maddəyə görə əcnəbinin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsin kənara çıxarma haqqında qərardan məhkəməyə şikayət verməsinə baxmayaraq kənara çıxarma haqqında qərarın icrasını dayandırmır. Yəni əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs məhkəməyə müraciət edib-etməməsindən asılı olmayaraq qərar mütləq icra edilməlidir. Halbuki şikayətin verilməsi kənara çıxarma haqqında qərarın icrasını dərhal dayandırmalıdır. Əks halda əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin beynəlxalq hüquqda və milli qanunvericilikdə təsbit edilmiş məhkəməyə müraciət etmək hüquqları pozulmuş olar. Bu hal beynəlxalq hüquq normalarına zidd olmaqla yanaşı, əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin məhkəməyə müraciət hüquqlarının pozulması ilə nəticələnir. Bununla bağlı olaraq təklif edirik ki, Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 79.8-ci maddəsinin ikinci cümləsi aşağıdakı kimi verilsin:

“Şikayətin verilməsi kənara çıxarma haqqında qərarın icrasını dayandırır”.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyində cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarından biri də “Azadlığın məhdudlaşdırılması” ilə bağlı olan hüquq normalarıdır. Bu hüquqi norma yalnız Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına tətbiq edilir. Beynəlxalq konvensiyaların tələblərinə görə azadlığın məhdudlaşdırılması əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də tətbiq edilmir. Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli 816 –IVQD nömrəli Qanunu ilə

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə “Azadlığın məhdudlaşdırılması” adlı yeni redaksiyada 52.1-1-ci maddə əlavə edilmişdir. Həmin maddəyə görə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası məhkumun cəmiyyətdən tam təcrid olunmadan yaşayış yeri üzrə nəzarət altında saxlanılmasından ibarətdir. Məhkəmə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası təyin edilmiş məhkumun yaşayış yerini (tamamilə və ya günün müəyyən vaxtlarında) və müəyyən ərazi hüduqlarını tərki etməsinə məhdudiyət qoyur. Azadlığın məhdudlaşdırılması altı aydan beş ilədək müddətə təyin edilir.

Hüquqi doktrinada azadlığın məhdudlaşdırılması vətəndaşlarla bərabər əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də tətbiq edilməsi barədə elmi və hüquqi cəhətdən əsaslandırılmamış səhv fikirlər səsləndirilir. Bu barədə milli qanunvericiliyimizdə əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin azadlığının məhdudlaşdırılması ilə bağlı xüsusi norma öz əksini tapmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 52-1.6-ci maddəsinə görə Azadlığın məhdudlaşdırılması hərbi qulluqçulara, əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə, habelə Azərbaycan Respublikası ərazisində daimi yaşayış yeri olmayan şəxslərə təyin edilmir (1, s. 22).

Qeyd etmək lazımdır ki, Cinayət qanunvericiliyində əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarından biri cinayət törətmiş həmin şəxslərin verilməsi (ekstradisiya) ilə bağlı olan hüquq normalarıdır. Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 2002-ci il tarixli 360 –IIQD nömrəli Qanunu ilə yeni redaksiyada verilmiş Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 13.2-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarda cinayət törətmiş və Azərbaycan Respublikasında olan əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi yaxud təyin edilmiş cəzanın icrası üçün "Cinayət törətmiş şəxslərin verilməsi (ekstradisiya) haqqında" Azərbaycan Respublikasının 15 may 2001-ci il tarixli 132-IIQD nömrəli Qanununa, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarına və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq xarici dövlətə verilə bilər.

“Ekstradisiya haqqında” 1957-ci il 13 dekabr tarixli Avropa Konvensiyasına, onun 1975-ci il 15 oktyabr tarixli Əlavə Protokoluna və 1978-ci il 17 mart tarixli İkinci Əlavə Protokoluna uyğun qəbul edilmiş “Cinayət törətmiş şəxslərin verilməsi (ekstradisiya) haqqında” Azərbaycan Respublikasının 15 may 2001-ci il tarixli 132-IIQ nömrəli Qanununda göstərilir ki, xarici dövlət tərəfindən verilməsi sorğu edilən şəxs yalnız onun törətdiyi əməl Azərbaycan Respublikasının və sorğu edən dövlətin qanunvericiliyinə uyğun olaraq cinayət sayıldıqda və həmin əməlin törədilməsinə görə azı bir il azadlıqdan məhrum etmə cəzası, yaxud daha ağır cəza növü nəzərdə tutulduqda verilə bilər (10).

Qanunun tələblərinə görə Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında cinayət törətmiş əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər xarici dövlətə verilmirsə və həmin əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə əsasən cinayət sayılırsa, onlar Azərbaycan Respublikasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir. Həmçinin Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə cinayət törətmiş şəxslərin verilməsinə dair digər müddəalar müəyyən olunduqda, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 151-ci maddəsinə əsasən beynəlxalq müqavilələr tətbiq edilir. Həmin maddədə göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan normativ hüquqi aktlar ilə (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və referendumla qəbul edilən aktlar istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələr arasında ziddiyyət yaranarsa, həmin beynəlxalq müqavilələr tətbiq edilir.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyində əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinin hüquqi əsaslarından biri də həmin şəxslər barəsində amnistiya aktının və ya əfv etmə qərarının qəbul edilməsidir. Azərbaycan Respublikasında cinayət törətmiş şəxslərin qanun qarşısında bərabərlik prinsipi rəhbər tutularaq həmin şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar. Habelə qanunla həmin şəxslər barəsində ayrı seçkilik qoyulmadan humanist qərarlar qəbul edilir. Belə humanist qərarlardan biri də cinayət törətmiş şəxslər barəsində Amnistiya aktının qəbul edilməsidir. Məlum olduğu kimi Amnistiya aktı fərdi qaydada müəyyən edilməyən şəxslər

barəsində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən qəbul edilir. Amnistiya aktı həm ölkəmizin vətəndaşlarına, həm də əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə tətbiq edilir. Belə ki, cinayət törətmiş əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər amnistiya aktı ilə cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilərlər. Cinayət törətməyə görə məhkum olunmuş həmin şəxslər isə cəzadan azad edilə bilərlər, yaxud onlara təyin olunmuş cəzanın müddəti azaldıla bilər, habelə belə şəxslərin cəzasının çəkilməmiş hissəsi daha yüngül cəza növü ilə əvəz edilə bilər və ya cəzasını çəkmiş şəxslərin məhkumluğu götürülə bilər.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş vətəndaşlara tətbiq edilən humanist qərarlardan biri də əfv etmə qərarıdır. Əfv etmə qərarı ölkə vətəndaşları ilə bərabər əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də tətbiq edilir. Əfv etmə fərdi qaydada müəyyən edilmiş vətəndaş, əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs barəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir. Cinayət törətməyə görə məhkum olunmuş vətəndaş, əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs əfv etmə aktı ilə cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən azad edilə bilər, yaxud ona təyin olunmuş cəzanın müddəti azaldıla bilər və ya belə şəxsin cəzasının çəkilməmiş hissəsi daha yüngül cəza növü ilə əvəz edilə bilər.

Bir qayda olaraq ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzası əfv qaydasında iyirmi beş ildən çox olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilə bilər. Habelə, əfv etmə aktı ilə cəzasını çəkmiş şəxsin məhkumluğu götürülə bilər.

Beləliklə, aparılmış araşdırma ilə müəyyən edilmişdir ki, beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyində ölkəmizdə yaşayan əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin cinayət məsuliyyətinin hüquqi əsaslarını tənzimləyən hüquq normaları təsbit edilsə də lakin bu sahədə bəzi nöqsanlar mövcud olmaqda davam edir. Bu nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı tərəfimizdən elmi və hüquqi cəhətdən əsaslandırılmış bir sıra təkliflər verilmişdir. Düşünürük ki, bu təkliflər Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyinin daha da təkmilləşdirilməsinə köməklik edəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi: Bakı: Qanun, 2019, 331 s.
2. Azərbaycan Respublikasının Mıqrasiya Məcəlləsi. Bakı: Qanun, 2019, 103 s.
3. Azərbaycan Respublikasının 5 mart 2010-cu il tarixli 972 – IIIQD nömrəli Qanun.
4. Azərbaycan Respublikasının 29 iyun 2012-ci il tarixli 405 – IVQD nömrəli Qanun.
5. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi: Bakı: Qanun, 2018, 65 s.
6. Azərbaycan Respublikasının 30 sentyabr 2013-cü il tarixli 745 – IVQD nömrəli Qanun.
7. Azərbaycan Respublikasının 2 dekabr 2013-cü il tarixli 833 –IVQD nömrəli Qanun.
8. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi: Bakı: Qanun, 2019, 563 s.
9. Bas Assambleyanın 10 dekabr 1948-ci il tarixli “Umumdunya insan huquqları bəyannaməsi”
10. “Cinayət törətmiş şəxslərin verilməsi (ekstradisiya) haqqında” Azərbaycan Respublikasının 15 may 2001-ci il tarixli 132-IIQ nömrəli Qanunu.
11. İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” 4 noyabr 1950-ci il tarixli Avropa Konvensiyasının 16 sentyabr 1963-cü il tarixli 4 və 22 noyabr 1984-cü il tarixli 7 sayılı protokolları // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. 2002, № 2, maddə 113.
12. Словарь иностранных слов. Москва: Русский язык, 1986, с. 422
13. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının 4 aprel 1996-cı il tarixli 55-IQ nömrəli Qanun.

Расим Агасиев

ПРАВОВЫЕ ОСНОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ИНОСТРАНЦЕВ ИЛИ ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Резюме

В статье исследуются и анализируются правовые основания привлечения к ответственности иностранцев и лиц без гражданства за преступные деяния, совершенные на территории Азербайджанской Республики, и принудительного высылки лиц, совершивших преступления с территории Азербайджанской Республики.

Кроме того, исследуются некоторые недостатки положений Уголовно-процессуального кодекса Азербайджанской Республики и Миграционного кодекса Азербайджанской Республики, которые определяют правовые основы уголовной ответственности иностранцев или лиц без гражданства, и дается ряд научных рекомендаций.

Rasim Agasiev

LEGAL GROUNDS FOR CRIMINAL LIABILITY OF FOREIGNERS OR STATELESS PERSONS IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Summary

The article examines and analyzes the legal grounds for bringing to justice foreigners and stateless persons for criminal acts committed on the territory of the Republic of Azerbaijan, and forcibly expelling persons who have committed crimes from the territory of the Republic of Azerbaijan.

In addition, some shortcomings of the provisions of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan and the Migration Code of the Republic of Azerbaijan, which determine the legal basis for the criminal liability of foreigners or stateless persons, are investigated, and a number of scientific recommendations are given.